

Bijlage 2: Uitkomsten Nationale Veiligheidsanalyse

Landelijk transport en distributie van elektriciteit is een vitaal proces¹. Binnen dit vitale proces is TenneT TSO B.V. de enige vitale aanbieder, waarmee TenneT TSO B.V. verantwoordelijk is voor de continuïteit en weerbaarheid van dit proces.

Bij overnames van en investeringen in vitale aanbieders, kunnen de volgende risico's voor de nationale veiligheid ontstaan:

1. Aantasting van de continuïteit (van dienstverlening) van vitale processen;
2. Aantasting van de integriteit en exclusiviteit van kennis en informatie;
3. Opbouw van strategische afhankelijkheden.

In het licht van het dossier over de kapitaalbehoefte van TenneT waarbij onder meer gekeken wordt naar participatie van een nieuwe aandeelhouder is onderzocht welke onderdelen kritiek zijn voor het vitale proces *Landelijk transport en distributie van elektriciteit* (hierna: het vitale proces), welke dreigingen er bestaan tegen deze kritieke onderdelen, en op welke wijze deze dreigingen door toedoen van een (bestaande of nieuwe) aandeelhouder zich kunnen manifesteren (risico's). Vervolgens is in kaart gebracht welke mogelijkheden er zijn om deze risico's te mitigeren.

In de analyse wordt niet in gegaan op de *specifieke* risico's voor de nationale veiligheid die de *daadwerkelijke* investeerder/nieuwe aandeelhouder en de overeen te komen organisatie- en zeggenschapsstructuur met zich mee kunnen brengen. Deze zijn immers op dit moment nog niet bekend. Zodra hierover meer duidelijkheid ontstaat is het noodzakelijk een investeringstoets op risico's voor de nationale veiligheid te doen. Dit kan aanleiding geven om aanvullende maatregelen te nemen.

In de analyse is gekeken naar de kwetsbaarheden van de kritieke onderdelen van het vitale proces, en de mate waarin deze kritieke onderdelen beschermd worden. Hierbij zijn ook risico's benoemd die voor een belangrijk deel ook al in de huidige situatie gelden, met de Nederlandse Staat als enig aandeelhouder². Daarbij speelt mee dat voor veel van de voorstelbare dreigingen en risico's de bestaande bepalingen in de Elektriciteitswet 1998 en de Wet Beveiliging Netwerk- en Informatie systemen (Wbni) al verplichtingen opleggen aan TenneT om bepaalde dreigingen te mitigeren. Het is daarbij wel relevant dat ACM, Agentschap Telecom en de minister van Economische Zaken en Klimaat de aan hen toegedeelde toezicht- en handhavingsmogelijkheden blijven gebruiken. Daarnaast heeft de minister van Economische Zaken en Klimaat verschillende mogelijkheden om op grond van de Elektriciteitswet 1998 opdracht te geven de noodzakelijke voorzieningen te treffen en of bindende aanwijzingen te geven indien hij van mening is dat de netbeheerder zijn netten onvoldoende beschermd tegen dreigingen van buitenaf. De analyse leert dat er op een aantal vlakken, ongeacht een nieuwe aandeelhouder, zowel in de huidige situatie als in een nieuwe situatie, aanvullende maatregelen wenselijk zijn. Deze maatregelen dragen bij aan het borgen van

¹ Vitale processen zijn processen die bij uitval of verstoring tot ernstige maatschappelijke ontwrichting kunnen leiden en een bedreiging vormen voor de nationale veiligheid. Landelijk transport en distributie van elektriciteit is een vitaal proces, categorie A. Zie: <https://www.nctv.nl/onderwerpen/vitale-infrastructuur/>

² Huidige situatie: TenneT TSO B.V. (in de tekst: TenneT Nederland) is de partij die door de minister van Economische Zaken en Klimaat is aangewezen als beheerder van het landelijk hoogspanningsnet. Alle aandelen in deze B.V. worden gehouden door TenneT Holding B.V., waarvan op haar beurt alle aandelen worden gehouden door de Nederlandse Staat.

de continuïteit en de weerbaarheid van het vitale proces, zowel nu als in de toekomst. Voor het risico van de ontevreden medewerker, is geen duidelijke mitigerende maatregel voor handen. Dit is iets waarmee alle bedrijven en sectoren te maken kunnen hebben en kan meerdere oorzaken hebben. Dit risico wordt geaccepteerd.

Onderstaande mitigerende maatregelen zijn derhalve nodig om de kritieke onderdelen binnen het vitaal proces Landelijk transport en distributie van elektriciteit te beschermen. Vanwege de risico's voor de nationale veiligheid die kunnen ontstaan bij overnames van en investeringen in vitale aanbieders, is het uitgangspunt dat deze maatregelen voorafgaand aan een wijziging van zeggenschap in TenneT worden genomen. Indien dit niet mogelijk is, moeten er borgingsafspraken worden gemaakt om de risico's tussentijds te beheersen – in afwachting van de definitieve implementatie van de maatregelen. Waar mogelijk wordt een nieuwe aandeelhouder contractueel gebonden aan deze maatregelen zolang de voorgestelde maatregelen, waaronder aanvullende wet en regelgeving, nog niet geïmplementeerd zijn.

Binnen bestaande wet- en regelgeving:

1. Blijven voorzien in toezicht, zoals geregeld in de Elektriciteitswet 1998 (en haar opvolger de nieuwe Energiewet) en de Wet Beveiliging Informatie- en Netwerksystemen waarbij afhankelijk van de nieuwe aandeelhouder extra aandacht naar toezicht uitgaat en het hierbij meewegen van actuele dreigingsinformatie.
2. Het waar nodig aanpassen van de Leidraad aanwijzing vertrouwensfuncties door EZK.

Aanvullende wet- en regelgeving op inkoop en aanbesteding:

Voor de mitigatie van de risico's voor de nationale veiligheid die bestaan bij inkoop en aanbesteding, zijn twee maatregelen nodig :

3. Opnemen van een grondslag in de Elektriciteitswet 1998 (dan wel nieuwe Energiewet), welke bepaalt dat alleen met vertrouwde leveranciers gewerkt moet worden in specifieke onderdelen van het vitale proces. (status: op te starten).
4. Modelbepaling Energiewet waarbij het mogelijk wordt conform de Aanbesteding Defensie en Veiligheid (ADV) te opereren. (status: eerste stappen zijn in gang gezet).

Overige aanvullende wet- en regelgeving:

5. Een wettelijke grondslag creëren die het mogelijk maakt te verplichten dat meld- en controlecentra die zien op het Nederlandse hoogspanningsnetwerk ook in Nederland gevestigd dienen te zijn en dat vanuit Nederlands Nationaal Veiligheidsbeleid eisen kunnen worden gesteld aan het eventueel verplaatsen van processen, software en data (status: op te starten).
6. In de Memorie van Toelichting bij de nieuwe Energiewet opnemen dat bij een kwaliteitsborgingssysteem ook de investeringen in de kennisopbouw van medewerkers dient te worden meegenomen (status: op te starten).

Tot slot

Naast alle mitigerende maatregelen ter bescherming van de kritieke onderdelen in het vitale proces zijn de volgende aandachtspunten voor de uitwerking van de invulling van de kapitaalbehoefte van TenneT naar voren zijn gekomen:

1. Hoe groter de zeggenschap van een (nieuwe) aandeelhouder op de kritieke onderdelen van TenneT Nederland, hoe meer invloed een aandeelhouder heeft op het risico dat dreigingen

zich zullen manifesteren. Veel hangt daarom af van de precieze afspraken rond de governance in hetzij TenneT Holding, hetzij TenneT Nederland en mogelijk ook TenneT Duitsland. Gevolgen van dergelijke afspraken kunnen zich op verschillende manieren manifesteren. De wettelijke verplichtingen zoals die bestaan en nog worden toegevoegd en het blijven voorzien in toezicht, waarbij actuele dreigingsinformatie wordt meegenomen, blijven daarom van het grootste belang.

2. De huidige (nationale en Europese) wet- en regelgeving is toegespitst op TSO's, waarvan de huidige Nederlandse TSO (TenneT Nederland) zich binnen Nederlandse landgrenzen bevindt. In de analyse is daarom niet stilgestaan bij het scenario van één grensoverschrijdende TSO. Dit zou een ingrijpende wijziging van de E-wet zou vergen, immers elke TSO kent nu nog zijn eigen nationale aanwijzing.
3. Bij de uitwerking van een samenwerking in TenneT is het van belang afspraken vast te leggen over:
 - a. Exit strategie: Nederland dient te allen tijde de mogelijkheid te behouden om vanuit nationale veiligheidsoverwegingen TenneT Nederland te nationaliseren. Hierin is reeds voorzien door de aanwijzingsbevoegdheid van de minister van Economische Zaken en Klimaat.
 - b. In het geval van het toetreden van een nieuwe aandeelhouder in TenneT: het behouden van het eerste recht van aankoop bij doorverkoop van aandelen door de nieuwe aandeelhouder, dan wel het recht op een veto of nationale veiligheidstoets op de verkoop aan een specifieke aandeelhouder.